

Müəllimlərin sertifikasiyası

Dünya ölkələrində proses necə həyata keçirilir?

Yeni yüzilliyin başlangıcında bir çox ölkələrdə milli təhsil sistemlərinin yenilənməsi və islahatı prosesləri başlandı. Ümumi tendensiya təhsilin keyfiyyətinin artırılması məqsədilə vahid təhsil standartlarının tətbiqi idi. Gələcək müəllimin peşə hazırlığı prosesi təhsil müəssisələrində təhsil aldığı dövrlə bitmir. Bu, məktəbdə ibtidai uyğunlaşma dövründə (induksiya dövrü) və sonrakı peşə fəaliyyətində davam edir. Müəllimlərə öz səriştələrini inkişaf etdirmək və genişləndirmək səylərində dəstək sürətlə dəyişən dünya- da həyatı əhəmiyyət daşıyır. Demək olar ki, bütün ölkələr- də müəllimlərin səriştələrinin inkişaf səviyyəsinin qiymətləndirilməsi zəruriliyi etiraf olunur. Bu qəçilməz zərurət təhsil sistemlərinə və təhsilvərənlərə nə qazandırır:

- müəllimə öz səriştələrinin inkişafını dərk etməyə kömək edir;
  - pedaqoji mədəniyyətdə və təcrübədə dəyişikliklər prosesinə yardım göstərir;
  - yeni səriştələrin formalasmasına imkan verir;
  - tədrisin nəticələrinə nəzarətin təmin edilməsində mühüm rol oynayır ki, bu da onların təkmilləşdirilməsinə kömək edir;
  - Bu, müəllimə steykholderlər (maraqlı şəxslər və ya qurumlar) tərəfindən eti-

mad dərəcəsini artırır. Bu hədəflərə çatmaq üçün ayrı-ayrı ölkələrdə təhsil işçi-lərinin sertifikatlaşdırılması həyata keçirilir. Məsələn, ABŞ-da müəllimlərin sertifikasilaşmasını/attestasiyasını milli standartlar üzrə xüsusi təşkilatlar təşkil edir.

ABŞ-da müəllimlərin peşə səriştələrinin qiymətləndirilməsi müxtəlif yollarla, o cümlədən sertifikatlaşdırma vasitəsilə həyata keçirilir. İki aparıcı təşkilat - 1987-ci ildə yaradılmış Pedaqoqun Peşəkar Standartları üzrə Milli Şurası (National Board for Professional Teaching Standards - NBPTS) və Yeni Müəllimləri Qiymətləndirmə və Dəstəkləmə Regionlararası Konsorsiumu (Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium - INTASC) birgə səyrlə müəllimlərin milli standartlarını hazırlayıb. Pedaqoqların bu yüksək standartlara uyğunluğu “çərçivə”, yəni, tövsiyə xarakteri daşıyır. Müxtəlif ştatlarda standartlar və onlara uyğun səriştələrin sayı fərqlidir. Ayri-ayri ştatlarda peşəkar inkişaf seviyyələri də fərqli şəkildə müəyyənləşdirilir. Qeyd etmək lazımdır ki, NBPTS sertifikasi pedaqoji fəaliyyətə giriş üçün lazım olan dövlət sertifikatının əvəzi deyil (tam təhsil kursunu bitirdikdən sonra pedaqoji kolleclərin bütün məzunları bunu alır). Beləliklə, NBPTS sertifikasi - peşədə yüksək nailiyyətlərin sübutudur. Məktəbdə ən azı 3 il tam iş təcrübəsi olan müəllimlər bu sənədi əldə edə bilərlər. Milli Şura tərəfindən təşkil olunan sertifikatlaşdırma - peşəkar pedaqoji ictimaiyyətin iştirakı ilə aparılan, könüllü, praktikaya yönəldilmiş,

müəllim əməyinin mürəkkəb, çoxşaxəli xarakterini nəzərə alan prosesdir. Milli Şura müstəqil, qeyri-kommersiya təşkilatıdır və qərarların qəbulunda məktəb müəllimləri bütün mərhələlərdə birbaşa iştirak edirlər. Milli Şura təhsil keyfiyyətinin artırılmasında maraqlı olan tərəfdəşlarla - dövlət və regional hakimiyyət orqanları, qeyri-hökumət təşkilatları, universitetlər və digər tərəflərlə six əməkdaşlıqda çalışır. Sertifikatlaşdırma 25 fənn sahəsi və 7 yaş kateqoriyası üzrə aparılır. Sertifikat 5-10 il müddətində qüvvədədir. Müəy-

- * birinci dövlət imtahanından keçmək; praktiki reenerdariat - təhsil müəssisəsində təcrübə və ikinci dövlət imtahanından keçmək.

yən edilmiş müddət başa çatdıqdan sonra onu yeniləmək olar. Bunun üçün bir qayda olaraq, sertifikatlaşdırma dövrünün bütün mərhələlərini təkrar keçmək tələb olunmur.

Avstraliyada 4 ixtisas səviyyəsi var: təhsil kursunu bitirmiş ali təhsil müəssisəsinin məzunları, mütəxəssislər, yüksəkixtisaslı pedaqoqlar və aparıcı pedaqoqlar. Üstəlik, pedaqoq adına iddia edən namizədlərin seçilməsi universitetlərə qəbul olunmazdan əvvəl keçirilir. Pedaqoji təhsil aldıqdan sonra isə yeni işə başlayan mütəxəssislər müəllim vəzifəsinə qeydiyyata götürülür. Bu müddət ərzində müəllim adına iddiaçılar tədris və təhsilin təhlili, mentorla iş haqqında məlumatlar, inkişaf proqramları və onun həyata keçirilməsi ilə bağlı nəticələr olan portfolionun toplanması ilə illik uyğunlaşma dövründən keçirlər. Avstraliyada sertifikatlaşdırmanın vəzifələri aşağıdakılardır:

- müellimin təmin etdiyi tədrisin keyfiyyətini müəyyənləşdirmək;
  - müəllimlərə pəşə fəaliyyətində özü-nürefleksiya (özünü təqdimetmə) imkanı vermək;
  - nəticələrinin tanınması və ya təhsil müəssisələrinin yüksəkixtisashlı, aparıcı əməkdaşlarının mükafatlandırılması/təşviqi ilə keyfiyyətli tədris sisteminin təmin edilməsi.

Yaponiyada sertifikasiya prosesinde “üç seviyyeli sınavaq” tətbiq olunur:
1)pedaqoji nəzəriyyə üzrə test;
2)konkret fənn materialını dərinlənə bilmək, metodik bacarıq və səriştələr;
3)namizədlə müsahibə, o cümlədən müəllimin kommunikativ səriştələrinin, komandada işləmək bacarığının, peşəkar bacarıqlarının, dəyərli mövqelərinin qiymətləndirilməsi. Bu model məktəb-

lərdə işləmək üçün müəllimlərin seçil-məsini nəzərdə tutur və prefekturaların (inzibati ərazi vahidləri) rəhbərləri tə-rəfindən aparılır.

Almaniyada müellimlik statusu almaq hətta magistrantlara belə mümkün deyil. Ali məktəbin məzunu müellim hazırlığının iki mərhələsindən keçməli-

dir:

- * nəzəri - universitetdə təhsil almaq və birinci dövlət imtahanından keçmək;
- * praktiki reenerdariat - təhsil müəssisəsində təcrübə və ikinci dövlət imtahanından keçmək.

yeni təhsil texnologiyalarını bilən, onların yayılmasına kömək edən yüksək səviyyəli müəllimləri müəyyənləşdirmək və təşviq etməkdir. Ukraynadı sertifikatlaşdırmadan uğurla keçmək əməkhaqlarında 20% artım əldə etməyi imkan verir və növbəti (növbədənkənar) attestasiyadan keçmək kimi qıymətləndirilə bilər.

Rusya Federasyasında pedaqoj kadrların peşəkar standartına yöneldilmiş sertifikatlaşdırılma sisteminin tətbiqində xarici təcrübədən fəal istifadə olunur. Xarici təcrübənin təhlili deməyə əsas verir ki, müəllimlərin peşə ixtisaslarının və səriştələrinin sertifikatlaşdırılması təhsilin yüksək keyfiyyətin təmin etmək üçün səmərəli ictimai dövlət tədbiri ola bilər. Rusiyada attes tasiyanın əsas vəzifələri aşağıdakı kim miyyavən olunub:

- pedaqoji işçilərin ixtisas səviyyəsinin, onların metodoloji mədəniyyətinin, şəxsi peşə inkişafının məqsəd yolu, fasiləsiz yüksəldilməsi, onlarda müasir pedaqoji texnologiyalarda istifadənin təşviqi;
  - pedaqoji əməyin səmərəliliyinin və keyfiyyətinin artırılması;
  - pedaqoji işçilərin potensial imkanlarından istifadə perspektivlərinin müəyyənləşdirilməsi;
  - təhsil müəssisələrinin kadr heyətinin formalasdırılması zamanı dövlət təhsil standartlarının tələblərinin nəzərə alınması;
  - pedaqoji işçilərin ixtisasının artırılması zərurətinin müəyyənləşdirilməsi;
  - Pedaqoji işçilərin əməkhaqqı səviyyəsinin fərqləndirilməsini təmin etmək

Qazaxistanda isə normativ-hüquq sənədlərdə edilən dəyişikliklərə müvafiq olaraq bu ildən pedaqoji ali məktəblərin məzunlarının sertifikasiyasına başlanılıb. Normativ-hüquqi sənədlərdəki dəyişikliklərə uyğun olaraq, artıbu ixtisasa daxil olacaq pedaqoji istiqamətlərin məzunları sertifikatlaşdırma dan keçəcəklər. Yəni, bu peşəyə ilk dəfə başlayanlar milli ixtisas testinin sertifikasiyinə sahib olmalıdır. Onlar məktəbə qəbul edildikdən sonra pedagoq

ABŞ-da Milli Şura tərəfindən təşkil olunan sertifikatlaşdırma - peşəkar pedaqoji ictimaiyyətin iştirakı ilə aparılan, könnüllü, praktikaya yönəldilmiş, müəllim əməyinin mürəkkəb, çoxşaxəli xarakterini nəzərə alan prosesdir.

Sertifikatlaşdırma 25 fənn sahəsi və 7 yaş kate-qoriyası üzrə aparılır. Sertifikat 5-10 il müddətində qüvvədədir. Müəyyən edilmiş müddət başa çat-dıqdan sonra onu yeniləmək olar.

Avstraliyada sertifi-
katlaşdırmanın vəzifələri
aşağıdakılardır:

- aşağıdakilardır:

  - müəllimin təmin etdiyi tədrisin keyfiyyətini müəyyənləşdirmək;
  - müəllimlərə peşə fəaliyyətində özünüreflek-siya (özünü təqdimetmə) imkanı vermək;
  - nəticələrinin tanınması və ya təhsil müəssisələrinin yüksəkixtisaslı, aparıcı əməkdaşlarının mükafatlandırılması/təşviqi ilə keyfiyyətli tədris sisteminin təmin edilməsi

Yaponiyada sertifika-siya prosesində “üç sə-viyyəli sınaq” tətbiq olunur: 1)pedaqoji nəzəriyyə üzrə test; 2)konkret fənn materialını dərindən bilmək, metodik bacarıq və səriştələr; 3)namizədlə müsahibə, o cümlədən müəllimin kommunikativ səriştələrinin, komandada işləmək bacarığının, pəşəkar bacarıqlarının, də-yərli mövqelərinin qiy-mətləndirilməsi.

Beləliklə, müasir çağırışlar dövründə Yeni Müəllimin hazırlanması dünyadan fərqli ölkələrində həyata keçirilən sertifikasiya proseslərinin əsas hədəfi olmaqla, xüsusi aktuallıq kəsb etməkdədir. Bu məsələ həm də 2030-cu ilədək BMT-nin əsas hədəflərindən olan IV Dayanıqlı İnkışaf Məqsədlərinə (Keyfiyyətli təhsil) nail olunmasını nəzərdə tutur ki, məqsəd yaxın 10 il ərzində ixtisaslı müəllimlərin sayıının artırılmasını təmin etməkdir.

Oruc MUSTAFAYEV